

A táblán látható neveket ezután a diákok válasza alapján két különböző szempont szerint csoportosítjuk: először barátságshálót készítünk (ki kinek volt a barátja, kölcsönös volt-e stb.), majd – ugyanazon a lapon, más színnel – konfliktushálót (ki álltak konfliktusban egymással). Mivel az előadás részben követi a regény bonyolult viszonyrendszerét, a válaszok alapján izgalmas, egymásnak látszólag ellentmondó kapcsolatok rajzolódnak ki.

A feldolgozás következő szakasza tartalmazza az igazi játékelemet, amelyhez rendszerint néhány színész közreműködésére is szükség van. Az ismert drámajáték konvenciók (forró szék, fórum-színház stb.) mellett közvetlen csoportvezetői feladatot is kaphatnak.

Az Iskola a határon feldolgozó szakaszában a három visszatérő karakter (ezúttal jelmez nélkül!), az őket vizsgáló csoportokhoz csatlakoznak, és a kapott kérdések közös feldolgozásában segítenek először. A későbbi improvizációs szakaszban pedig a saját csoportjuk instrukciói alapján játszanak.

Ez a közvetlen forma azt teszi lehetővé, hogy a diákok már elrugaszkodjanak a látott előadás iskolás elemzésétől, ehelyett sokkal inkább saját, személyes véleményüket, megoldásaikat sorjazzák, amelyeknek persze szorosan kapcsolódnuk kell az előadás megismert kontextusához és viszonyrendszeréhez. A foglalkozások lezárásának inkább dramaturgiai, mintsem didaktikai pillanata van. Nincs kimondott igazság, konklúzió a végén, hanem felvetett kérdések, felpizskált indulatok, vélemények vannak. Irányok, amelyek az esetleges további gondolkodást segítik.

A fenti módszer csupán egyetlen lehetséges lépés annak elérésében, hogy a színház hagyományos megnyilvánulásai újra közvetlen utat találhassanak ahhoz a korosztályhoz, amelyet az elmúlt évtizedekben elfeledett a színházi szakma.

Minden előadáshoz külön szabott formákat, megoldásokat készítünk. Az elmúlt három évadban a következő előadásokhoz tartottunk foglalkozásokat, összesen több mint 120 alkalommal: Bárka Színház – Istentelen ifjúság, Iskola a határon, Zendiülők, Sirály, Dogville, Temetés; Karinthy Színház – A tavasz ébredése, Árvácska.

Vidovszky György

Kihívás. Személyiség. Misszió...

...Cél. Kontroll. Eredmények. Intézmény. Tánc. Gondolat. Oktatás. Beavatás. Párbeszéd.

Trafó

Dóra: Kérsz kávét? Ja, már iszol. Figyelj végiggondoltam pár dolgot. Kezddhetjük?

Eszter: IGEN.

D.: Egyfajta szubjektív program-történettel kezddhetnének az egészet.

E.: Vagy hívószavakkal. Mert gyorsan kiderülhet a segítségükkel, hogy miben vagyunk közösek és miben különbözők. Beszélgetünk az apropójukon és pillanatok alatt olyan mélységben száguldhatsz a gondolat, a képzelet, ami a normális társalkodás udvarlás-hálóján át csak részben mutatná meg magát máskülönben.

D.: Több fontos (szubjektív és kevésbé szubjektív) pillanatot őrzök magamban a beavató programról. Több fordulópontot tartok számon és ez nyilvánvalóan megrajzol egy személyes-szakmai történetet bennem az egésze-ről. Egyértelmű, hogy a program születése (2003) a kezdőpont – ez még nem saját élmény. Csejdy Réka és Gálos Orsolya nevéhez fűződik a program létrehozása, illetve Frenák Pál koreográfus nevéhez, aki a program megszületését inspirálta egyrészt franciaországi tapasztalataival és saját, francia élményeken nyugvó módszereivel, másrészt *Gördeszkák* című előadásával. Ez volt az első állomás.

2006-ban egy meglévő struktúrát vettem át. Egyszeri alkalmak során, eseményenként több száz fiatal részvételével, több drámapedagógussal, esztétával, táncörténelemmel dolgoztunk együtt (előadásoként mindig más-sal). Ezek az egyszeri találkozások leginkább nyitott próbák, moderált közönségtalálkozók és afféle könnyed hangulatú ismeretterjesztő tánc- vagy színház-történet órák kombinációi voltak a Trafó Nagytermében. Ebben a programstruktúrában külföldi és hazai előadások egyaránt helyet kaptak a félév programjában. Miért változtattunk? Világossá vált, hogy sem a nyilvános próbán, sem a beszélgetésen nem lehet egyszerre 250-300 kammasszal érdemben foglalkozni, hiszen így frontálissá válhat a találkozás formája. Tömeges „kortárs órákat” tartottunk nagyban – olykor szép pillanatokkal. Ám a találkozások hatása és hatásossága kevésbé volt mérhető.

CÉL

D.: Így körvonalazódott bennem-bennünk a cél: kevesebb csoporttal, személyre (=csoportra) szabott, iskolai helyszínű felkészítő órákkal, igazán interaktív, játékos, inspiráló és intenzív, a középiskolásokat megmozgató és megszólító foglalkozásokat kell tartanunk, és lehetőleg

könnyen. Tudom, hiszen más, egyéb színházakban verbális előadásokhoz írok és vezetek végig foglalkozásokat. A választás tökéletlensége pedig mindig kísért bennünket.

D.: Számomra nagyon inspiráló az egyensúlyhelyzet folyamatos és közös keresése. Mindig újra és újra felmerül a kérdés: vajon az adott helyzetben, az adott előadás kapcsán a formába, műfajba, színházi, illetve táncnyelvbe való beavatás a hangsúlyosabb és a fontosabb, vagy a tartalmi beavatás? A szigorú szakmai háttérét vizsgáljuk meg az előadásnak? Beszéljünk a stílusáról, a technikájáról? Próbáljuk dekódolni a gesztusok, nexusok jelentését? Bontsuk le a szerkezetét mozdulatokig menően, hogy a színünk elé tárt koreográfia rendszerére csodálkozhassunk rá? Vajon beszélnünk kell-e arról, hogy mi motiválta az alkotót az előadás kapcsán, vagy hogyan érezte magát az előadó egy adott szerepkörben?

E.: Kérdések tömege zsizseg az agyamban. Mi van, ha a csoport nem áll készen egy beavatási helyzetre? Mi történik, ha nem érdekli őket az általunk megcélzott téma? Az előadás előtt csináljunk velük foglalkozást, vagy az előadás napjára zsúfoljuk be, tudván tudva, hogy a kései időpont befolyásolhatja a résztvevők koncentrációs képességét? A darab hatásmechanizmusát tanulmányozzuk, és azt követően tartunk foglalkozást? Mi van akkor, ha egyáltalán nem hozza lázba a csapatot a kínált előadás? Mit tehetünk, ha a programban közvetlenül is érintett és résztvevő művészek nem tanúsítanak nagy érdeklődést a program iránt? Ha kifejezetten félnek tőle. Mert nagy úr a PARA... Mind az ifjúság, mind az alkotók felől érezhető ez. Fontos, hogy szeressük azt, amit, és azokat, akiknek csináljuk. És így elérhető a kívánt RUGALMASSÁG a folyamatban. Mert azokkal vagy a legrugalmasabb, akiket szeretsz.

SZEMÉLYISÉG

E.: Nem szakadhatunk el attól, hogy engem mint beavatót mi varázsol el az előadás kapcsán. Ezeket mindig gondosan összeírom a megtekintéskor. Sőt, mióta lehetőségem van az *utánpótlással*¹ dolgozni, már együtt is gondolkodhatunk ezekről az opciókról. Aztán nagy kérdés még, hogy mindebből mi érdekli az ifjocokat, ezzel nem árt számolni. És ne felejtjük el, hogy a többoldalú egyeztetés miatt, és természetesen a gondolatok áramoltatása kapcsán az alkotót is megkérdezzük ugyanerről, még a projekt tervezési időszakában. Beszélgetünk, vitatkozunk, hatunk egymásra... A konkrét foglalkozás pedig egy ezerszínű békepaktum.

D.: Ez pedig azt jelenti, hogy a művész visszajelzése nyomán akár újra is írhatjuk a már megszületett foglalkozás-vázlatokat. Nagyon fontos az a fajta alázat és rugalmasság, amit egy ilyen helyzet minden oldalról igényel.

¹ A Beavató program a 2009/2010-es évadban indította el gyakoronoki programját, hogy kinevelje a beavatással foglalkozó fiatal szakemberek egy új generációját: a 2010/2011-es évadban 5 színész-drámatanári képzést folytató gyakoronok vesz részt a programban.

E.: Ki állítja azt, hogy egyetlen megközelítés/megoldás lenne az igazi?

D.: Az új formák, komplett módszertani rendszerek kidolgozása egy-egy előadás kapcsán itt nem csak lehetőség, hanem szükségszerűség, mondhatni elvárás – részemről mindenképp. Azt gondolom, hogy az intézmény, mint „megrendelő” ilyen szempontból leginkább katalizátor a folyamatban. Helyzeteket teremt. Háttérrel. Finanziális és szellemi háttérrel a programhoz.

KONTROLL

E.: A munka sokféleségéből és összetettségéből adódik a rengeteg **visszacsatolási** alkalom, a kontroll-lehetőség. Egy-egy előadáshoz kapcsolódóan írok egy **elemzést** minden programszakasz végén. Ez az elemzés nemcsak a konkrét megvalósítási sort tartalmazza, hanem a csoportok összetételét és viselkedési mechanizmusát is igyekszem érinteni.

D.: Számomra egyértelmű, hogy a kezdeti megbeszélésen, a kinti órákon és a Trafós foglalkozáson is kint vagyok, kint van Trafós munkatárs, és ez nem az ellenőrzésről, kontrollról vagy a felügyeletről szól. Nyilvánvalóan arról is: hiszen az iskola a Trafó irányába mutat bizalmat, amikor pályázik a programra, tehát nekünk kell (intézményként) garanciát vállalnunk a program minőségéért, és a jelenlétünk feltétlenül az. Lehetőséget teremtünk, hogy ha az iskola a Trafóhoz, mint a program gazdájához fordulna – egyszerűen és rögtön megtehesse azt. De ez kommunikációs és emberi dolog. Egyszerűen fontos tudni, hogy kikkel dolgozunk. Mert ezek mindig valódi találkozások, az igazi találkozásokhoz pedig tekintetek, arcok kellene: *jelenlét*.

E.: Szükségünk van az elindított *beavató blog* mellett egy statisztikailag egzaktabban mérhető kérdőív-szerűség létrehozására is. Ennek összetételét mindenképpen szakértők bevonásával kellene meghatározni.²

MISSZIÓ

D.: Trafó Kortárs Művészetek Háza – hogy Szabó Gyurit idézzem – lakmuszpapír, ami a nemzetközi együttműködések tükrében megmutatja, hogy a magyar művészek hol tartanak. De nem csak ilyen szempontból az: a Ház (és az itt látható sok előadás egyesével és külön-külön is) ideális esetben és többnyire érzékeny lenyomata mindannak, ami körülöttünk zajlik, társadalmi, lokális és globális szinten – hiszen a kortárs művészet is az. A Trafó feladata tehát – több egyéb mellett – ez a sajátos figyelem és érzékenység az aktuális folyamatokra irányulóan, az előadások kiválasztásával kapcsolatban. S ennek a figyelemnek és érzékenységnek a Beavató programra is ki kell terjednie. Egy ilyen intézményben nem történhet meg az, hogy az oktatási program afféle „ráragasztott” járulékos elem az intézmény életében. Pénzügyi lehetőségektől függően „kiadott-kiközveti-

² 45 percen táncosok-színészek részvételével, előadásnézés, feldolgozás, 5 pályázati úton kiválasztott iskola, féléves ív, 3-4 produkció egy félévben. A 3 komponens (intézmény, társulat, oktatási csapat = drámapedagógusok) együtt létezése, együtt gondolkodása a kezdetektől fogva.

tett” részleg. Nem. Nálunk ez nem így működik, és nem is működhet így. Holott „kiadni” az oktatási részt sok mindent egyszerűsítene – talán látszólag és ideiglenesen nagyobb szabadságot adna a benne résztvevő drámapedagógusoknak, és kevesebb lenne a kontrollkényszer és teher az intézményen... Ám, ha az intézmény nem követi intenzíven és érzékenyen az oktatási programban történeteket, nem lesz képes jól dönteni a benne szereplő darabok kiválasztásában. Ami lényegileg és alapvetően az ő dolga.

E.: Csak az hajthat egy ilyen emberi gépezetet, ha a jövő alakítása a kezünkben van és megvan annak a reménye, hogy van jövő. Ez a szomorú a jelenlegi oktatás- és kultúraidegen politikai helyzetben, hogy elveszi a jövőt mindentől. Nekem személy szerint a feladat rugalmasság-elvárása adja meg a kulcsot a jövőképemhez. Szeretném kibővíteni a beavatási kínálatot külföldi előadásokkal, ami rengeteg többletmunkát jelenthet, hiszen a személyes találkozó helyett a művésszel az előadást és a foglalkozást megelőzően sokat kell majd levelezni, egyeztetni.

D.: A Trafó oktatási programjában jelenleg is rengeteg tényezőt kell összehangolni ahhoz, hogy egy-egy előadás bekerüljön a programba – ám a választás lehetősége mindennél többet ér. Ehhez azonban az kell, hogy a Trafó is folyamatos része legyen és maradjon a Beavató programban zajló folyamatoknak, megélje – a társulattal és a felkért drámapedagógusokkal együtt – a döntési- és krízishelyzeteket épp úgy, mint a sikereket!

E.: Szeretnék olyan műhelyekkel együttműködni, ahol a beavatás missziója éppen olyan fontos, mint az alkotás missziója, ahol a művész belső igényességéhez a fiatalokkal való kommunikáció éppen úgy hozzá tartozik, mint a művészeti izgalom feltárása, a megvalósítás igényességének mindenhatósága. Szeretnék egy fiatal csapatot magam mellett tudni, ahol a bizalom és a szakmaiság kéz a kézben jár a fiatalok szeretésével és a tánc/mozgás szeretetével. Szeretném kiterjeszteni a programokat a középiskolás korosztálytól az egyetemisták, főiskolások felé, szeretnék speciális helyzeteket teremteni: vajon mi a véleményük a siket fiataloknak, vagy hogyan néznek előadásokat a leendő dramaturgok és divattervezők... Szeretnék egy olyan országban *kultúrnevelni*, ahol minden kormány és minden társterület, minden szakmai képviselő számára egyértelmű lenne a színházi nevelés fontossága. És szeretném, ha sok, magas szinten dolgozó szakember-gárda működne az ország minden pontján. Szeretném, ha visszahatna a fiatalok gondolat-áradata az alkotókra, hogy akár az alkotás pillanatában is együtt működjenek egyszer az ifjúsággal.

D.: Idealista vagy.

E.: Tudom. De csak egy igazi idealista teremthet meg igazi ideákat és ideálokat.

D.: Ez igaz.

E.: És különben is. Te is az vagy.

Gyevi-Bíró Eszter és Juhász Dóra

Szőcs Tekla felvétele